

K 100. VÝROČIU NARODENIA PROFESORA JOSEFA KRÁLA

Keď r. 1921 začala svoju činnosť Filozofická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave, nebolo na Slovensku dostatok vedeckých a pedagogických pracovníkov, a preto od počiatku na novoutvorenej univerzite zohrávali svojou pôsobnosťou významnú úlohu viacerí vedci a pedagógovia z Čiech. Aj vo filozofickom odbore pôsobili v období medzi dvoma svetovými vojnami niekoľkí českí filozofi. Prvým riadnym profesorom filozofie a sociológie na FFUK v Bratislave bol Josef Král (narodený 31. 10. 1882—1978). V r. 1923—1932 viedol na Filozofickej fakulte UK seminár pre filozofiu a v r. 1923—1931 prednášal na bratislavskej filozofickej fakulte rôznorodú filozofickú tematiku, a to najmä z dejín svetovej a českej filozofie. Na bratislavskej univerzite pôsobil do r. 1932, kedy prešiel na pražskú Karlovu univerzitu.

Ťažisko Královej filozofickej tvorby spočívalo v spracovávaní dejinno-filozofickej problematiky. Vo svojich prácach hlbšie nerozpracoval vlastnú ontologickú a gnozeologickú problematiku. I keď systematickej filozofii venoval pozornosť vo svojich prednáškach, vo vlastnej vedeckej tvorbe sa sústredil na dejiny filozofie. V tejto oblasti vytvoril viaceré významné práce, ako sú: *Československá filozofia* (1937), *Jessenius filozof* (1923), *České humanistické logiky* (1926), *Fr. Krejčí* (1935), H. Höffding — J. Král: *Přehledně dějiny filosofie* (1941). Popri histórii filozofie vedecký záujem Krála sa sústreďoval na oblasť sociológie, v ktorej publikoval tiež viacero prác (spomeňme: *Herbartovské sociologie* (1921), *Sociologické základy pedagogiky* (1926) atď.)

Královo filozofické dielo je súčasťou českej pozitivistickej tradície. Josef Král spolu s Josefom Tvrdým, ktorý po jeho odchode na pražskú univerzitu prevzal vedenie filozofického seminára na FFUK v Bratislave, reprezentovali záverečnú etapu vývinu českého pozitivismu. Král, ktorý vyšiel z Masaryka a českého pozitivismu (predovšetkým Fr. Krejčího), aj keď v mnohom neprekročil hranice pozitivistického postoja, predsa sa vzdialil od niektorých podstatných postojov ortodoxného, klasického pozitivismu.

Vo svojich prácach však Král akceptoval viaceré pozitivistické filozofické predpoklady a metodologické postupy. Pozitivistický empirický fenomenalizmus a neschopnosť preniknúť pod povrch javov, vecí a procesov, neschopnosť prejsť z javovej roviny k vystihnútiu podstatnej roviny objektívnej skutočnosti a poznať hlbinné súvislosti a dialektiku reality podmieňujú pozitivistický metodologický prístup — objektivizmus, faktografizmus a opisnosť. Programové zrieknutie sa hodnotenia bolo výrazom iluzórnej snahy uplatniť ideálnu požiadavku vedeckej objektivity. Uplatňovanie pozitivistického metodologického prístupu mohlo priniesť zaujímavé čiastkové príspevky (v rovine deskripcie dát), avšak neumožňovalo vypovedať o podstate procesov a neposkytovalo pravdivé a skutočne vedecké poznanie skutočnosti.

Avšak nielen v metóde, ale aj v samotnom chápaní filozofie bola očividná Králova pozitivistická inšpirácia. Filozofia má byť v Královom poňatí vedec-kou filozofiou, má na báze vedeckých poznatkov a prostredníctvom vedeckých

empirických metód vytvárať jednotný svetový a životný názor. Pritom sa však podľa neho predsa špecificky odlišuje od vied, a to univerzálnosťou predmetu a ďalej hypotetickejším rázom svojich téz, ako aj stupňom subjektívnosti.

Kráľov postulát vedeckej filozofie bol však problematizovaný obmedzenosťou, ktorá je vlastná pozitívizmu. Snaha o prekonanie agnosticizmu klasického pozitívizmu ho viedla na jednej strane k poznaniu nutnej ontológie, resp. „vedeckej metafyziky“ a k modifikovanej realistickej koncepcii pozitívizmu. Na druhej strane však jeho stanovisko napriek realistickým postulátom, i keď sa snažilo prekonávať očividnú obmedzenosť ortodoxného pozitívizmu, zostávalo poplatné pozitivistickému objektívizmu, empirizmu a plochému scientizmu.

Filozofická tvorba Josefa Kráľa sa sústreďovala na oblasť dejín filozofie. Za jeho najvýznamnejšie dielo z tejto oblasti možno považovať historicko-filozofickú prácu — *Československá filozofie. Nástin vývoje podľa disciplín* (Praha 1937). Kráľ osvetlil v tejto práci české i slovenské filozofické myslenie od počiatkov jeho vývinu až po súčasnosť (resp. do roku 1935; pričom ťažiskom práce je v období od národného obrodenia).

Aj táto Kráľova historicko-filozofická práca plne odráža jeho pozitivistické filozofické stanovisko a najmä akceptovanie pozitivistických metodologických postupov. Objektívizmus, faktografizmus a opisnosť bez explicitného hodnotiaceho postoja a kritiky filozofických smerov je typickým prejavom akceptovania takéhoto metodologického prístupu. Týmto pozitivistickým objektívizmom je daná i obmedzenosť tejto Kráľovej práce. S faktografickosťou tejto práce je však spojená aj jej vecnosť a bibliografická obsažnosť, ktorá jej zachovala určitú hodnotu aj neskôr po jej publikovaní. Preto bola táto práca aj napriek svojej poplatnosti pozitivistickému metodologickému prístupu, objektívizmu a opisnosti. značným prínosom ku skúmaniu problematiky dejín českéj a slovenskej filozofie.

Historicko-filozofická tvorba Kráľa nezostala bez povšimnutia zo strany súdobej marxistickej inteligencie. V článku „*Československá filozofie*“. *Niekoľko poznámok o dejinách filozofie a hlavne o spise dr. Josefa Kráľa* (Tvorba 1938). podrobil Kráľovo dielo zásadnej marxistickej kritike Eduard Urx, pričom ho hodnotil ako významný prínos k dejinám nášho filozofického myslenia. Ukázal na nedostatky a obmedzenosť jeho hľadísk, na neprihliadanie k objektívnym hybným silám filozofického myslenia, oceňoval však zacielenosť jeho práce proti filozofickému mysticismu a pozitívne hodnotil Kráľov spis najmä v dobových súvislostiach sociálno-politického vývinu konca tridsiatych rokov, keď sa viedol historický zápas medzi fašizmom a demokraciou.

Pozitívnym aspektom jeho tvorby bolo to, že Kráľ nekompromisne vystupoval proti rôznym formám iracionalizmu a mysticismu vo vtedajšej českej filozofii. Jeho kritický postoj k iracionalistickému mysleniu bol organickou súčasťou jeho programovo vedeckého a racionalistického filozofického stanoviska. Ocenenie si zasluhuje aj relatívny prínos Kráľovej vedeckej tvorby, ale najmä pedagogické účinkovanie na Filozofickej fakulte UK v Bratislave, kde v medzivojnovom období prispel k filozofickej výchove prvej slovenskej vedeckej generácie.

Vladimír Bakoš